

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte tirsdag den 11. juni 1957 kl. 11.

Formann: F i n n M o e .

Til stede var: Reidar Carlsen, Konrad Knudsen, Finn Moe, Selvik, Sundt, Johan Wiik, Wikborg, Kjøs, Borgen, Hegna, Røiseland og Watnebryn. (*)

Av Regjeringens medlemmer møtte utenriksminister Lange og statsråd Handal.

Til stede var videre: statssekretær Bryn, ekspedisjonssjef Jacobsen og sekretær Hedemann.

(* Smitt Ingebretsen hadde ordet i debatten.)

Formannen: Som det står i innkallingen, er møtet sammenkalt fordi det nå er kommet offisiell forespørsel fra amerikansk hold om Norge vil gå med på å bli med i en luftinspeksjonssone. – Jeg overlater ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Lange: Sist tirsdags kveld ble det fra den amerikanske delegasjon til de Forente Nasjoners underutvalg for nedrustning overrakt et memorandum, hvor det reises spørsmål om en luft- og bakkeinspeksjonssone som ville berøre Norge. Jeg tror det er riktig at jeg refererer en oversettelse av hele dette memorandum:

«De Forente Staters regjering har i de Forente Nasjoners underutvalg for nedrustning alvorlig og iherdig strevet for å oppnå tiltak for en delvis avtale som kunne utgjøre et sunt og kontrollert (safeguarded) første skritt på nedrustningsområdet.

Opprettelsen av et område eller områder hvor foreløpige luft- og bakkeinspeksjonstiltak blir gjennomført, er et uunnværlig ledd i en slik delvis avtale. Den gang president Eisenhower i Genève første gang antydte en slik inspeksjon som skulle omfatte hele de Forente Stater og Sovjet-Samveldet, avviste Sovjet-Samveldet tanken om luftinspeksjon. Sovjet-Samveldet fastholdt dette standpunkt helt til det i sine forslag av 17. november 1956 tilbød seg å gå med på visse områder for luft- og bakkeinspeksjon. Selv om disse områdene ikke kan aksepteres, gjenstår det faktum at Sovjet-Samveldet dermed gikk fra sin tidligere tilbakevisning av prinsippet om luftinspeksjon. Også i forslagene av 30. april 1957 satte Sovjet-Samveldet frem andre forslag for inspeksjonsområder, som – selv om de også var uakseptable – igjen anerkjenner prinsippet om luft- og bakkeinspeksjon. Det synes mulig at Sovjet-Samveldet ikke vil være forberedt på å godta det opprinnelige forslag fra Eisenhower om inspeksjon av hele Sovjet-Samveldet og Sambandsstatene. Man anser det ønskelig å foreslå til en begynnelse en mer begrenset sone for å komme i gang med inspeksjonsteknikken som en del av

den foreslåtte delvise avtale til et første nedrustningstiltak» – Jeg må be om undskyldning for oversettelsen – den er gjort i all hast. – «En mulighet for en slik sone ville være i store trekk å ta med hele området nord for polarsirkelen (unntatt Sverige og Finnland), hele Alaska og de Aleutiske øyer, hele Kamtchatka-halvøya og Kurilene. Dette forslag er fordelaktig fordi det omfatter et relativt lite antall land, slik at det vil være relativt lett både å forhandle om og å administrere et slikt første forsøk på å opprettholde en inspeksjonsordning. Man antar videre at sikkerheten for områdene og for folkene innenfor sonen på ingen måte vil bli satt i fare, men tvert imot vil økes ved at de blir inkludert i sonen.

De Forente Staters regjering ønsker derfor å spørre den norske regjering om den vil være forberedt på å gå med på at den del av Norge, som ligger nord for polarsirkelen, blir tatt med i et forslag for luft- og bakkeinspeksjonssoner, som vil bli diskutert på uformell basis med den sovjetiske delegasjon. Lignende forespørsler er gjort overfor regjeringene i Danmark og Canada. Et forslag om en slik sone i de arktiske områder kunne fremsettes forut for og uten nødvendigvis å være uløselig knyttet til et forslag om en europeisk-russisk sone, som nå er under drøftelse i NATO. På den annen side ville det ikke utelukke, men i virkeligheten være en støtte for en europeisk-russisk sone, dersom det Nordatlantiske Råd kommer overens om en slik sone.

Dersom uformelle sonderinger med Sovjet-Samveldet tilkjennegir at den arktiske sone kunne bli godt mottatt i Sovjet-Samveldet og samtlige berørte stater var enige, kunne et formelt forslag som omfatter en slik sone, legges frem i de Forente Nasjoners underutvalg. Det ville være ønskelig om den norske ambassade i London kunne bemyndiges til å samarbeide med den amerikanske delegasjon til Underutvalget ved forberedelsen av et slikt formelt forslag. På samme måte vil forhandlinger om alle detaljer når det gjelder fremgangsmåten ved inspeksjonen, som berører norsk territorium, selvsagt bare foregå i nært samråd og med full deltakelse av Deres regjering.»

Det er memorandumet. Det ble muntlig kommentert i en samtale som ambassadør Prebensen hadde med Mr. Harold Stassen dagen etterpå. Da hadde vi allerede instruert vår ambassade i London om som en rent preliminær reaksjon å henvise til den uttalelsen jeg var kommet med i min redegjørelse i Stortinget den 21. mai på grunnlag av de antydninger som til da var kommet i pressen, og hvor jeg sier at Regjeringen mener prinsipielt at Norge ut fra vårt folks alminnelige interesse av internasjonal avspenning og fred må være villig til å medvirke til nedrustningsordninger som har utsikt til å føre frem. En eventuell henvendelse om luftinspeksjon av norsk territorium vil Regjeringen se på i lys av dette prinsipielle syn.

Under samtalen med Mr. Stassen fremkom for så vidt ikke noe spesielt nytt. De ønsket først å forvise seg om at de land som ville komme med i en slik sone – altså Norge, Danmark, Canada, foruten Sovjet-Samveldet og de Forente Stater – alle

var villige, så ville saken bli drøftet med de andre vestlige makter i Underutvalget – det vil altså si Frankrike og England, fordi Canada alt skulle være med – og det ville sannsynligvis også bli drøftet i NATO's råd.

I denne fase av nedrustningsforhandlingene siden den siste pausen har den amerikanske og den franske representant på vegne av de fire vestmakt-delegasjoner vært i NATO's råd og redegjort utførlig for de foreløpige tanker man har gjort seg om muligheten av en luftinspeksjon lenger sydover i Europa, og det er formelt under behandling i NATO's råd uten at rådet er kommet til noe endelig resultat om den saken. Der kompliseres problemet for det første ved at der i dette område er flere land som i tilfelle vil bli involvert, dernest spiller Tysklands deling inn og frykten for på tysk hold at en slik sone så å si skulle være en anerkjennelse av Tysklands deling som en varig tilstand. Dette er altså en parallell til forslaget om en sone rundt nordpolen, som stort sett skulle følge polarsirkelen og da ville omfatte hele Nord-Norge nord for polarsirkelen. Dette ble forelagt Forsvarsdepartementet som igjen har forelagt det for Forsvarsstaben, og Forsvarsstaben sammenfatter sin vurdering i følgende sammendrag som jeg også skal få lov til å referere:

«Det anses som en stor fordel for oss at Sovjets muligheter for å sette i gang et overraskende angrep med store amfibiestyrker mot Nord-Norge vil bli vesentlig redusert ved vår inspeksjon av hans baser og enheter.

Det anses som en fordel at Sovjets landstridskrefter ikke overraskende kan foreta en oppmarsj mot Nord-Norge og en oppladning for et større landverts angrep.

Sovjets muligheter for å sette i verk overraskende angrep i andre områder mot NATO ansees minsket ved at Sovjet ikke kan foreta slike forberedelser i inspeksjonsområdene at han risikerer å røpe sine hensikter.

Vi kan dra fordeler av svakheter i hans luftforsvar og være i stand til enhver tid å ha motangrepsplaner for vårt flyvåpen à jour for dette områdets vedkommende.

Vi sitter inne med en begrenset viten om de russiske stridskrefter og installasjoner i dette området, mens vi regner med at russerne i stor utstrekning kjenner til den detaljerte oppbygging av Nord-Norges forsvar. Inspeksjonen vil derfor gi oss en rekke opplysninger som vi i dag ikke har.

Det berørte sovjetiske området er det viktigste militære området i denne del av det nordlige Sovjet.

Med tanke på et kupartet angrep mot Nord-Norge vil det for angriperen være en vesentlig fordel å ha et detaljert kjennskap til angrepsobjektet. Dette vil Sovjet få ved inspeksjon som antydnet.

Settes inspeksjonen i gang i den nærmeste fremtid vil de store svakheter i vårt varslingsystem bli avdekket. Dette vil gi Sovjet store fordeler ved vurderingen av sin strategiske bombing av andre NATO-områder.

I hvilken utstrekning en ordning med luft- og bakkeobjekter eventuelt vil føre til endringer i forsvarsplanen for Nord-Norge er ikke vurdert i denne korte studie.»

Det var Forsvarsstabens konklusjon.

Forsvarsdepartementet konkluderer i sitt skriv om saken med å si:

«Forsvarsstabens forutsetter at det foreliggende spørsmål kun gjelder prinsippet om en gjensidig kontroll, og at det således ikke er spørsmål om restriksjoner eller begrensninger i vedkommende nasjoners handlefrihet med hensyn til oppbygging og organisasjon av sitt forsvar, herunder disponering av styrker i vedkommende områder.»

Slik som memorandumet foreligger for oss, er det jo klart at her gjelder det i dette stadium utelukkende en gjensidig inspeksjon av det som ut fra nasjonale eller felles-allierte planer finnes innenfor de områder som er gjenstand for inspeksjon. En eventuell begrensning kommer først som et senere stadium, hvis dette kommer i stand og kommer til å betegne innledningen til en nedrustningsavtale. Om det siste er det i dag ikke mulig å si noe bestemt. Det er heller ikke mulig å si noe bestemt om det vil vise seg mulig å komme frem til en avtale om en slik gjensidig inspeksjon fra luften og på bakken. Men Regjeringen har under sin behandling av saken vurdert det slik at vi er så sterkt interessert i at man kan komme ut over dødpunktet i nedrustningsforhandlingene at det ikke vil være riktig for oss å nekte å la en del av Norges område være med når også de militære myndigheter, som det fremgikk av det jeg siterte, jo er kommet til at det har ganske betydelige fordeler fra vårt synspunkt sett om en slik gjensidig inspeksjon kan komme i stand, selv om de også gjør oppmerksom på visse fordeler som den annen part vil få. Men det må man regne med, at skal man overhodet komme frem til en avtale, må begge parter se sin fordel i det – så det er ikke noe argument mot ordningen at den også gir den annen part visse fordeler. Regjeringens stilling er derfor kort fortalt at vi bør gi beskjed om at vi ikke vil motsette oss et forslag til bestemmelser om gjensidig inspeksjon fra luften og på bakken, som vil omfatte Nord-Norge inntil polarsirkelen.

Formannen: Jeg takker utenriksministeren for redegjørelsen.

Wikborg: Det berører altså hele vårt Nord-Norges-forsvar, såvidt jeg skjønner, Bardufoss og alt det der ligger jo på det området. Men det står for meg – hvis man bare skal se på det militære – som om de fordeler det medfører for oss veier langt mer enn de innvendinger man kunne komme med. Jeg kan ikke skjønne annet enn at det vil gi oss en ganske betydelig sikkerhet mot kupangrep. Jeg slutter meg helt til utenriksministerens uttalelse om at vi som et lite land fremfor noen annen må være villig til å gå i spissen når det gjelder ting som dette som muligens kan overvinne den «stale mate» som man er kommet til i disse nedrustningsforhandlingene nå. I den siste utenriksdebatt ble det jo fra flere hold – fra hr. Røiseland, så vidt jeg husker, og jeg tror også fra Vatnaland – gitt uttrykk for at vi måtte være villige til i tilfelle å godta inspeksjon. Jeg ser personlig dette som et virkelig lyspunkt i situasjonen i dag, selv om en kan ha visse betenkeligheter. Men det er helt riktig, som utenriksministeren sa at hvis planen ikke også er til fordel for Sovjet, er det ikke noen mulighet for å gjennomføre den.

Smitt Ingebretsen: Jeg mener også at det er av avgjørende betydning at man kommer ut av dødpunktet med nedrustningsforhandlingene. For tilliten til at det er alvor i hele det apparat som er satt i gang, holder på å ebbe ut, og det må skje noe. Det er klart at hva som enn skjer, er det forbundet visse risikoer med det. Det er overhodet ikke mulig å behandle og ta noe skritt i nedrustningsspørsmålet uten en viss risiko. Jeg synes at den risiko som vi her eventuelt må ta, er så pass oversiktlig og begrenset, at jeg synes vi plikter både overfor oss selv og verden for øvrig å være med å ta den, når den kan tas i samarbeid med våre allierte, – at det altså ikke er et isolert skritt som Norge «äventyrer» seg med, for å bruke et svensk uttrykk, men som virkelig skjer i et vel avveiet samarbeid med våre allierte. Da mener jeg det er naturlig at vi tar denne «risiken» for å gjøre vårt til å bringe nedrustningsforhandlingene ut av dødvannet.

Kjøs: Jeg forstår det slik at dette er en fullt gjensidig inspeksjon. Hvordan den skal utføres i praksis, det skal vel da utformes under de videre forhandlinger. Et spørsmål som jeg tenker på da, er: blir det anledning til å føre noen kontroll med de flyene som kommer inn over vårt område, før de kommer inn? Eller blir det helt fritt å fly inn uten at man har anledning til å føre noen kontroll med hva de flyene eventuelt fører med seg? Det er et spørsmål som det kan være grunn til å ha i mente når man drøfter den rent praktiske gjennomførelse av inspeksjonen. Ellers tror jeg nok man må si at det for oss ligger en betydelig betryggelse i å få etablert en slik gjensidig inspeksjon fordi det tar bort muligheten for overraskende angrep i en ganske vesentlig grad. Der får vi utvilsomt en betydelig vinning ved denne ordningen. På den annen side er det, som nevnt i Forsvarsstabens vurdering, utvilsomt også av vesentlig betydning for en angriper, og det må vi være oppmerksom på at det er ikke vi som angriper, men eventuelt de andre. Det vil være en stor fordel for en angriper å være kjent innen hele forsvarssystemet i Nord-Norge. Men når man veier det hele, tror jeg nok at man må komme til det resultat at det er riktig for oss å erklære oss villige til å være med å drøfte denne ordningen. Men jeg skulle gjerne se at man under drøftelsen av den rent praktiske utførelse av inspeksjonen var oppmerksom på enkelte ting, spesielt dette om det er mulig å ha noen kontakt med disse flyene før de kommer inn over vår grense.

Borgen: Jeg gjorde meg opp den mening da jeg hørte utenriksministerens redegjørelse, at dette var noe som vi ikke godt kunne ha noen innvending mot, selv om det er en del betenkeligheter ved det, slik som det er gitt uttrykk for fra Forsvarsstaben. Jeg synes det ligger en vesentlig betenkelighet i at det blir en langt mer fullstendig kontroll over vårt område enn den en kan tenke seg å få til over sovjet-russisk område, og at et eventuelt angrep mot vestlige områder kan komme fra felter utenfor den sone som skal kontrolleres i øst, slik at betenkelighetene ved å la det hele nøye kontrolleres derfor kanskje er noe større enn en kunne tro hvis en bare tenker på disse to sonene.

Men jeg har også den oppfatning at en viss risiko må en ta, og noen fordeler må russerne se i dette system, skal det i det hele tatt være noen mulighet for å

komme noen vei med det. Jeg regner med at under utformingen av selve detaljene for kontrollen vil det bli tatt tilbørlig hensyn til at en ikke her får en overvekt på den sovjet-russiske side når det gjelder detaljene i kontrollen.

Det var en ting jeg festet meg ved som var nevnt nå, men som det forekommer meg ikke var med i den planen som president Eisenhower la frem. Det var visst bare tale om en luftkontroll fra hans side. Her blir det kontroll både fra luften og på bakken. Jeg synes det kanskje er litt mer betenkelig på den måte. Det er et spørsmål om det ikke burde innhentes noe nærmere opplysninger om hva som er tenkt med denne bakkekontrollen. Jeg synes det er et langt mer betenkelig skritt at vi tillater det, enn om vi bare tillater luftinspeksjon.

Men som det alt er gitt uttrykk for av flere, og som jeg sa innledningsvis, må en her ta en viss risiko og gi seg inn i forhandlinger, og så får en heller se an hvordan det ordner seg i detaljer, og reservere seg mer om det under forhandlingene oppstår ting som vi mener innebærer særlig stor risiko for oss.

Formannen: Så vidt jeg vet, har man fra amerikansk side akseptert prinsippet om bakkeinspeksjon. Det er, så vidt jeg vet, Sovjet som nå går tilbake på det og ikke vil ha inspeksjon på flyplassene. – Det vet vel utenriksministeren mer om.

Røiseland: Det er rett, som hr. Wikborg sa, at i det siste ordskiftet om utanrikspolitikken har eg sakleg vori samd i den prinsipputsegna som utanriksministeren har gjevi, og eg har same synet i dag, endå saka no er litt meir konkretisert. Elles går eg ut frå at også i dag er det berre prinsippet eller nærast hovudprinsippet, som vi tek stilling til. Dei praktiske spørsmåla vil vi sjølvsagt koma tilbake til seinare, dersom dette i det heile blir aktuelt.

Sundt: Jeg går ut fra at hvis man erklærer seg enig i prinsippet, er det under forutsetning av full gjensidighet. Hvorledes det praktisk kan utformes, er det jo vanskelig for oss å tale om nå.

Wikborg: Jeg vil bare til det hr. Borgen nevnte, si at sett fra mitt synspunkt er bakkekontrollen kanskje viktigere enn luftkontrollen. Med vår tids fremragende kamouflasjeteknikk vil en luftkontroll alene bare føre til at man forsøker å lure hverandre. Det er jo nettopp disse skjulte basene for rakettvåpen og den slags som er noe av det viktigste å få rede på.

Så var det bare det at dette blir vel forelagt NATO. Vi bør vel kanskje ikke ta skritt som dette uten å ha konferert med våre allierte, selv om planen kommer fra våre hovedallierte.

Watnebryn: Det har fra sovjetisk side flere ganger vært gitt uttrykk for frykt for at det i Norge skal stasjoneres atomvåpen og lignende. Hvor meget realitet det er i den frykt, tør jeg ikke uttale meg noe om. Men når amerikanerne nå som et ledd i en nedrustningsplan og for å få den til å gli har tatt med Nord-Norge i denne

inspeksjonssonen, må det vel ligge det i det – og det tror jeg amerikanerne for så vidt også har tilsiktet skal ligge i det – at det fra amerikansk side ikke vil bli gjort noe for å stasjonere atomvåpen og andre offensive våpen i Nord-Norge, og uten en slik amerikansk hjelp vil det ikke være mulig for Norge å kunne bygge ut noen form for forsvar som kan ha noen offensive eller aggressive hensikter overfor Sovjet. Det vi har av forsvarstiltak, eller er i stand til å bygge ut bare ved egen hjelp, behøver vi ikke på noen som helst måte å være bekymret for, og det tror jeg heller ikke Sovjet er.

Kjøs: Jeg går ut fra at når forhandlingene om utformingen av selve kontrollen og den praktiske utføring av den er ferdige, vil selvsagt resultatet bli forelagt her i den utvidede utenrikskomite. Vårt standpunkt vil jo i vesentlig grad avhenge av hvordan dette skal gjøres.

Formannen: Jeg vil gi ordet til utenriksministeren. Men før jeg gir ordet til ham, vil jeg gjerne i forbindelse med det som nettopp er sagt, spørre om det ikke var mulig for Utenriksdepartementet å utarbeide en oversikt over hvorledes disse inspeksjonsforlagene har utviklet seg. Det amerikanske har jo vært utarbeidet, om ikke i detalj, så i all fall atskillig mer konkret enn vi ser det nå.

Utenriksminister Lange: Det er riktig, som det har vært sagt av en rekke talere her, at det det er spørsmål om i denne omgang, er å ta standpunkt til om vi skal være med på prinsippet, om vi vil akseptere at en del av Norge blir trukket inn i en sone for gjensidig – jeg understreker gjensidig – inspeksjon fra luften og på bakken. Den detaljerte utforming vil vi først komme til hvis det oppnås prinsipiell enighet om at en slik sone skal opprettes.

Det er også helt på det rene at så snart reaksjonen fra de land som blir direkte berørt – altså Norge, Danmark og Canada utenom de Forente Stater – foreligger, vil de Forente Stater legge dette forslag frem for NATO's råd, slik at alle våre allierte vil få anledning til å si sin mening om det, og NATO's militære instanser vil få anledning til å vurdere det. Jeg skulle derfor tro vi kan være nokså trygge for at det ikke her blir inngått noen avtale som fra militært synspunkt anses for å svekke vår stilling. Jeg tror nok at den side av saken vil ikke minst de Forente Stater ta vare på. Det er jo ganske viktige baser som blir trukket inn under denne inspeksjon, både i Alaska og på Aleuterne. Også for Canadas vedkommende vil jo meget viktige innretninger bli trukket inn. Dette kommer til å omfatte praktisk talt hele den nordlige varslingssonen, den såkalte «Dew»-line. Vi kan nok være ganske trygge for at de varetar sine interesser, og det er atskillig større interesser rent militært de har å ta vare på innenfor denne sonen, enn det relativt enkle som vi har, og som ligger så åpent i dagen, ikke minst på grunn av den behandlingsmåte vi har for forsvarsproblemene med full åpenhet i forhandlingene i Stortinget. Jeg tror derfor ikke man skal være nervøs for at der ikke blir tatt alle de forsiktighetsforholdsregler som vi måtte synes er nødvendige for vårt vedkommende.

Hvor det gjelder de enkeltheter som hr. Kjøs nevnte om adgangen til å forvise seg om hva der er ombord i disse flyene – jeg tenker meg at det kanskje var det han først og fremst tenkte på – er man overhodet ikke kommet så langt at de tingene er drøftet. Men jeg tror nok man også der må kunne regne med at når man legger åpne store områder og viktige sentra, sådan som det her blir tilfellet, vil man ha visse garantier for hva slags fly og med hvilket utstyr det er, som deltar i denne luftinspeksjonen.

Gangen i de foreløpige drøftingene om denne gjensidige inspeksjon, som formannen nevnte, har vært at først lanserte president Eisenhower sin tanke om gjensidig luftinspeksjon. Den ble i første omgang blankt avvist fra Sovjets side, og det opprettholdt sin avvisning helt til i fjor høst. I mellomtiden fremmet Sovjetregjeringen på sin kant forslag om inspeksjon på bakken ved observatørgrupper som skulle stasjoneres innenfor bestemte, avtalte områder på viktige trafikkknutepunkter, både havner og landtrafikk-knutepunkter, mens russerne derimot ikke ville ha denne slags observatørgrupper ved flyplassene i den første fase av en slik avtale. De kan tenke seg det etterat det er oppnådd visse resultater også på andre felter enn dette. Dette siste, at de avviser observatørgrupper på flyplassene, anses av de fire vestlige deltakere i underutvalget som en stor svakhet og nærmest som uakseptabelt i det sovjetiske forslag, slik at de kommer ganske sikkert til å presse ganske sterkt på at en avtale om gjensidig luftinspeksjon også skal omfatte inspeksjon på flyplassene. Men altså i første omgang går de ikke inn under det sovjetiske forslag.

Så har gangen hos russerne vært den at de har i høst gitt opp sin prinsipielle motstand mot luftinspeksjon og har kommet med forslag om visse soner for slik luftinspeksjon som i overveiende grad ville være til Sovjets fordel, som så åpenbart ville være til Sovjets fordel at de har måttet avvises fra vestmakthold, og på vestmakthold da særlig fra amerikansk side.

Man er imidlertid kommet til at her må man ikke bare sitte og reagere på forslag fra den annen kant, man må selv komme med forslag som man mener for det første varetar ens egne interesser, og som også har en mulighet for å være grunnlag for en reell drøfting med motparten.

Det er slik jeg ser dette forslag, og slik ser jeg også de forslag som nå er under drøfting i NATO's råd om en luftinspeksjonssone fra nord til syd gjennom Europa.

Til det hr. Watnebryn sa, vil jeg bare ganske kort svare at det er for øyeblikket overhodet ikke aktuelt å innrette utskyttingsbaser for atomvåpen hos oss i det hele tatt. «Honest John» er jo en flyttbar feltrakettkanon. Dens base er en lastebil eller noen lastebiler, og den er tilbudt oss utelukkende med den vanlige sprengladning. Så lenge amerikansk lovgivning er som den er i dag, er det heller ikke mulig å reise spørsmålet om å gi oss atomladning til den, og det er, så vidt jeg kan se, ingen utsikt til snarlig forandring i amerikansk lovgivning på det område. Den eneste mulighet for at det skulle komme atomvåpen til Norge, måtte være at vi så på stillingen som så vanskelig, så kritisk, at vi følte oss i den grad truet av angrep, at vi i henhold til våre gjentatte erklæringer sa at nå må vi be våre venner om å

komme, og da ville jo spørsmålet aktualiseres. Men utenom en slik akutt krisesituasjon ser jeg ikke at spørsmålet om atomvåpen for Norge på atskillig tid fremover overhodet kan aktualiseres.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv. Jeg vil bare si at en har jo fra vestmaktens side, og også fra norsk side, hele tiden sagt – det har vært litt av et slagord: Nedrustning, men med betryggende kontroll. Jeg mener det må være ganske klart at den kontroll vi krever over andre, altså vår eventuelle motstander, den kontroll må vi også være villige til å finne oss i selv. Det synes jeg må være utgangspunktet her.

Ellers vil jeg si at jeg er enig med hr. Watnebryn for så vidt som jeg tror at man her også skal se den politiske side av saken og ikke bare den rent militære. Jeg tror det vil være en fordel for oss at Sovjet-Samveldet får adgang til å se og slå fast at det truer ingen fare for Sovjet-Samveldet fra norsk side. Jeg har hørt dette paradoksalt uttrykt på den måte at man får håpe at Sovjet-Samveldets spionasje i Norge er så effektiv at russerne er overbeviste om det. Selv om dette er noe paradoksalt uttrykt, tror jeg det ligger litt i denne tankegang som jeg gjerne vil peke på.

Ellers vil jeg bare si at jeg la merke til at utenriksministeren brukte uttrykket at vi ville ikke motsette oss at Norge blir med. Jeg vet ikke om det var uttrykk for at det er på den måte man vil gi amerikanerne beskjeden. Jeg ville gjerne at vi skulle uttrykke oss noe mer positivt – eller for å si det på den måte: ikke fullt så negativt som at vi ikke vil motsette oss det, men at vi sier at vi går med på forslaget. Jeg synes også at man gjerne, når man overbringer Mr. Harold Stassen eller den amerikanske delegasjon denne beskjed, også kunne tilføye eller instruere ambassadør Prebensen om å tilføye at vi på norsk hold ser med stor forventning frem til disse forhandlinger, og håper at de vil føre til et resultat.

Utenriksminister Lange: La meg bare få si, for at det ikke skal være noen misforståelse på det punkt, at det ligger ikke noen negativ holdning fra min side i at jeg brukte uttrykket «ikke motsette oss». Det vil fremgå av det jeg sa i Stortinget, og også av det jeg har sagt her i dag, at vi har en positiv interesse av å medvirke til at en slik løsning kommer i stand.

Watnebryn: Jeg tror utenriksministeren misforsto meg. Jeg har ikke på noe tidspunkt næret noen frykt for at vi ville få atomvåpen her. Men det jeg ga uttrykk for, var at russerne har uttrykt en slik frykt. Hvorvidt det har vært uttrykk for en reell frykt, eller om det har dekt over andre formål, tør jeg ikke si. Men nå vil det i all fall ikke med noe skinn av rett kunne påstås når man etablerer en slik sone. Det at amerikanerne tar Norge med, vil også for oss være en ubetinget fordel, for da kan ingen – i dette tilfelle ikke Sovjet – påstå at det i Norge forberedes noen atombase.

Jeg holdt på å si at hvis jeg hadde trodd at vi var i ferd med å få, eller i nær fremtid kunne tenkes å få, en atombase, ville det ha vært langt mer betenkelig at vi

skulle ha en slik sone, men nettopp når vi er mistenkt for det, og ikke har det, er det bra å få det klarlagt.

Formannen: Hvis ikke flere forlanger ordet, kan vi vel anse dette spørsmål for ferdigbehandlet, med det resultat at vi gir vår tilslutning til at Norge i prinsippet går med på at norsk territorium blir med i inspeksjonssonen.

Wikborg: Vi kan naturligvis orientere gruppene om dette?

Formannen: Det skulle det ikke være noe i veien for.

Møtet hevet kl. 11.45.